

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапеч Ю.О.
« _____ » _____ 2022 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «**Соціологія конфлікту**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми «**Соціологія**».

Розробник: Козубовський Ростислав Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **соціології та соціальної роботи**

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 4,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 135	3	4
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	5	7
аудиторних – 3	Лекції:	
самостійної роботи студента – 4,5	34	10
	Практичні (семінарські):	
	26	8
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю:	Самостійна робота:	
усна	75	117

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Соціологія конфлікту» – формування системи знань про оптимальні стратегії поведінки в конфлікті та умінь зведення конфлікту в конструктивні рамки із застосуванням «конфліктотерапії» та інших методів мінімізації його наслідків, з використанням соціологічних методів дослідження. Завдання курсу: опанування соціологічним термінологічним та концептуальним апаратом соціологічного аналізу конфліктів; ознайомити з оптимальними технологіями вирішення конфліктів; ознайомити з результатами міжнародних та українських соціологічних досліджень щодо вирішення конфліктів.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній,	РН01

дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	
Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.	РН02
Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	РН03
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	РН04
Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід	РН13
Застосовувати відповідні соціологічні дослідження та реалізовувати дослідницькі професійні навички стосовно теоретичних та прикладних аспектів вивчення соціальних змін.	РН17
Проводити пошук ефективних засобів використання соціальних механізмів регулювання соціальних, політичних, економічних, освітніх, етнокультурних процесів методом проведення соціологічних досліджень.	РН19

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни «Соціологія конфлікту»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
знати: поняття і сутність соціальних конфліктів, їх класифікація, предмет та об'єкт, структура, причини і умови виникнення, механізм і динаміка розвитку, об'єктивні та суб'єктивні чинники; стратегію поведінки учасників конфліктних ситуацій; позитивні та негативні соціальні конфлікти; причини, предмет та атрибути конфлікту; класифікацію та типологію соціальних конфліктів, їх розвиток та шляхи уникнення; теоретичні аспекти соціальних механізмів у вирішенні соціально-трудова конфліктів; умови загострення й фактори зниження гостроти конфлікту; причини конфліктності в сучасному суспільстві.	РН01 РН02 РН03 РН04 РН13 РН17 РН19
вміти: аналізувати особливості соціального конфлікту в умовах соціальних змін, що відбуваються в сучасному суспільстві; проводити практичну роботу по формуванню навичок управління конфліктною взаємодією та проводити переговори для подолання і вирішення конфліктів; розкрити особливості міжособистісних і між групових стилів регулювання конфліктами; показати особливості формування ціннісного і функціонально-цільового компромісу.	

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: іспит; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	50	100
6	6	6	6	6	6	8	6		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	50	100
5	6	6	6	6	6	5	5	5		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів	Кількість	Максимальна кількість балів
практичні заняття, доповідь з презентацією	4	20	9	45
есе	1	20		
реферат	2	10	1	5
модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестам, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсних) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певними помилками;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання за програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній

професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

– виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Актуальність вивчення соціології конфлікту. Загальний стан соціологічної теорії. Теоретична дилема консенсусу і конфлікту в суспільстві по Е.Гіденсу. Соціальний зв'язок - всеосяжне явище соціального світу. Структура соціального зв'язку: суб'єкт, предмет, «правила гри». Затребуваність в соціологічному аналізі сучасних конфліктів. Міждисциплінарна матриця вивчення різних видів конфлікту. Соціологія конфлікту як навчальна дисципліна. Соціологія конфлікту як спеціальна соціологічна теорія, її місце в структурі соціологічного та наукового знання. Зв'язок соціології конфлікту з іншими соціологічними дисциплінами. Співвідношення соціології конфлікту і конфліктології. Об'єкт і предмет соціології конфлікту. Предметне поле

соціології конфлікту, зв'язок з предметним полем соціології безпеки, соціології компромісу і соціології ідеології. Функції соціології конфлікту.

Тема 2. Еволюція наукових знань про природу конфлікту. Три періоду в еволюції наукових знань про природу конфлікту. (VI-IVвв до н.е. - початок XIX сторіччя) Донауковий період. Погляди давньокитайських мислителів на природу конфлікту. Філософські ідеї Конфуція. Джерела наукових знань про соціальний конфлікт в античній філософії (Анаксимандр, Геракліт, Платон, Демокрит, Аристотель). Середні століття (вчення А.Августина, Ф.Аквінського). Мислителі епохи Відродження, їх погляд на природу конфлікту. Новий час і епоха Просвітництва (Ф.Бекон, Т.Гоббс, Ж.Ж.Руссо, А.Сміт). Представники класичної німецької філософії І.Кант, Г.Гегель, Л.Фейербах. Класичний період в еволюції наукових знань про природу конфлікту (друга половина XIX- перша половина XX ст.). Теоретико-методологічні засади двох напрямків щодо соціального конфлікту – консенсологічного (О.Конт, Е.Дюркгейм, Т.Парсонс, М.Тард) і конфліктологічної (К.Маркс, М.Вебер, Г.Зіммель). Структурно-функціональна модель суспільства по Р. Мертону. Характеристика конфлікту в «структурному функціоналізмі» Т.Парсонса. Функціологічне пояснення конфлікту в концепції Г.Зіммеля. Позитивна функція конфлікту в формуванні суспільних структур і відновленні культури. Основи вивчення соціального конфлікту в рамках соціал-дарвіністського напрямку в соціології (Л.Гумплович, Г.Ратценхофер, У.Самнер, А.Смолл). Проблема соціального конфлікту в роботах М. Вебера.

Тема 3. Загальна характеристика сучасного періоду розвитку соціологічної теорії конфлікту. Теорія соціального конфлікту Р.Дарендорф.. Соціальний конфлікт по Л.Козеру. Класифікація конфліктів за нормативним регулюванням. Позитивні і негативні функції конфлікту. Загальна теорія конфлікту К.Боулдінга. Статична і динамічна моделі конфлікту. Принцип дефіциту ресурсів. Загальна теорія конфлікту Л.Крісберга. Структурно-динамічні показники конфліктної взаємодії і їх роль в аналітичному дослідженні соціального конфлікту. Соціологія конфлікту Р.Коллінза. Основні принципи аналізу соціального конфлікту в рамках стратифікації. Сутність і поняття ризику. Теорія ризиків в роботах У.Бека, Е.Гідденс, О.Яницького, С.Курдюмова, В.Кузнецова. Поведінковий підхід до вивчення ризиків в роботі Н.Лумана «Соціологія ризику», постмодерністські концепції ризику У.Бека, Е.Гідденс. «Культурні теорії» ризику в роботах П.Словіка, С.Ліхтенстайн, Б.Фішхова. Якісні критерії суб'єктивних уявлень про ступінь ризику: значимість наслідків; можливість стежити за розвитком подій; характер розподілу негативних наслідків; ступінь новизни технологій. Стратегія конфлікту Т.Шеллінга.

Тема 4. Інституціоналізація соціології конфлікту. Особливості інституціоналізації соціології конфлікту на рубежі XX і XXI століть в умовах глобалізації. Зміни в європейській і азіатській безпеки в умовах невизначеності і ризику. Необхідність нового концептуального підходу до розвитку конфліктології, нова концептуальна динаміка - рух від культури реагування (1997 - 2000 рр.) До культури запобігання (2001 г.). Хартія Європейської

безпеки 1999 року, «Діалог цивілізацій» - Доповідь ООН 2007 р. Можливість геокультурного синтезу в процесі інституціоналізації соціології конфлікту. Соціальний і культурний механізм синтезу - високі гуманітарні технології.

Тема 5. Основні поняття соціології конфлікту. Категорії «конфлікт» і «згода» як два способи існування суспільства. Поняття конфлікту через соціальне протиріччя. Природа і межі конфлікту. Просторові, часові межі. Типологія протиріч (антагоністичні і неантагоністичні, структурні і неструктурні, структурні і функціональні). Соціальний конфлікт як форма соціальної взаємодії. Соціальний конфлікт як процес. Визначення поняття і сутність конфлікту як соціокультурного явища. Основні ознаки конфлікту. Структура соціального конфлікту. Конфліктна ситуація і конфліктне взаємодія. Основні моделі конфліктної взаємодії. Об'єкт і предмет конфлікту. Категорії «час конфлікту», «простір конфлікту». Суб'єкти, учасники, сторони соціального конфлікту. Функції соціального конфлікту.

Тема 6. Методологія визначення видів конфлікту. Внутрішньоособистісних конфліктів. Індивідуально-психологічні особливості, сутність внутрішньоособистісного конфлікту в роботах З.Фрейда, А.Маслоу, К.Левіна. Особливості дослідження цього феномена в роботах вітчизняних вчених (А.Лурія, А.Леонт'єв, В.Мясищев). Типологія внутрішньоособистісних конфліктів, причини та умови їх виникнення. Ціннісна інверсія соціального конфлікту і поведінки особистості. Сутність і зміст міжособистісного конфлікту. Причини і умови, об'єктивні і суб'єктивні цілі та інтереси. Установки, орієнтації, думки і способи поведінки. Види міжособистісних конфліктів. Групові конфлікти. Великі і малі соціальні групи, групова динаміка, мотиви і цілі. Проблема лідерства, субкультура групи. Механізми виникнення міжгрупових конфліктів і їх наслідки.

Тема 7. Методологія і методи дослідження соціального конфлікту. Основні методологічні підходи до дослідження соціального конфлікту. Методологія системного аналізу. Структурно-функціональний метод. Системно-ситуаційний метод. Процесуально-динамічний метод. Системно-інформаційний метод. Суб'єктно-діяльнісний метод. Класифікаційні основи соціального конфлікту. Оформлення феномена соціального конфлікту в усвідомленості реальності викликів, загроз, небезпек і ризиків для цілей, ідеалів, цінностей та інтересів людини, соціальної групи, суспільства. Використання інституційно-мережевий методології, соціологічного аналізу конфлікту. Мережевий підхід у соціологічних дослідженнях в роботах. Основні елементи програми соціологічного дослідження соціального конфлікту. Методи прикладного аналізу. Метод ретроспективного аналізу конфліктної ситуації. Метод включеного спостереження. Метод аналізу одиничного випадку («кейс-ВИВЧЕННЯ»). Методи математичного моделювання.

Тема 8. Детермінанти руху і саморуху конфлікту. Сутність поняття соціальної напруженості, її природа. Вплив соціальної напруженості на поведінку. Основні стадії і ознаки соціальної напруженості, її динаміка. Поріг толерантності. Показники напруженості, непрямі індикатори та показники-зміни. Корелюють показники стану людського буття. Динаміка соціального

конфлікту. Визначення початкової конфліктної стадії. Поняття «псевдоконфлікти». Основні варіанти поведінки конфлікуючих сторін. Стадії розвитку конфлікту, основні фази у вирішенні конфлікту. Основні варіанти вирішення конфлікту. Взаємозв'язок динаміки конфлікту від суб'єктивного сприйняття сторін.

Модуль 2

Тема 9. Соціокультурне середовище конфлікту. Феномен «середовище конфлікту» як наукова категорія соціології конфлікту, його сутність. Суб'єкти конфлікту, «третя сторона». Ранги і статуси суб'єктів конфлікту. Поняття сили, інциденту і його основні види. Технологія захисту від маніпулятивного впливу. Динаміка внутрішнього і зовнішнього середовища об'єкта і суб'єкта соціології конфлікту. Інституційне середовище конфлікту. Вплив цілісності і динаміки суб'єктів конфлікту на інституційне середовище.

Тема 10. Особливості соціокультурних конфліктів. Модель мотиваційної орієнтації М.Дойча. Основні типи мотиваційної орієнтації в конфлікті: кооперативна, індивідуалістична, конкурентна. Особистість в конфлікті. Можливості диспозиційного підходу до вивчення соціокультурних конфліктів. Етноцентризм як спосіб виникнення соціокультурного конфлікту. Основні фактори, що впливають на його виникнення. Соціокультурний «ядро» корпоративізму. Генезис корпоративної культури. Процес соціокультурного пізнання організацій. Соціокультурні кризи в роботах К.Камерона, Дж.Коллінза, Ю.Красовського, Б.Мільнера, Н.Холдена.

Тема 11. Соціально-економічні конфлікти. Глобалізація і геоекономічна парадигма. Основні категорії. Конкуренція і конфлікт, потенціал конфліктності в економічній сфері. Предмет, об'єкт економічного конфлікту. Процес соціокультурного пізнання організацій, його перспективи. Соціокультурні колізії в бізнес-організації в умовах ринкової економіки. Соціокультурні кризи злиттів і поглинань. «Шокові» зіткнення ділових культур. Кросскультурні позиції протистояння і злиття в роботах Д.Коллінза, К.Камерона, Р.Куїні, Ю.Красовського, Н.Холдмена. Економічний конфлікт і соціальна подвійність організаційної поведінки. Соціокультурна регуляція поведінки в організаціях. Трудові конфлікти і суперечки. Причини і умови їх виникнення і дозволу.

Тема 12. Особливості міжетнічних конфліктів. Сутність і поняття міжетнічного конфлікту. Сторони і учасники, причини та фактори виникнення міжетнічних конфліктів в роботах Р.Арона, О.Аршба, Д.Бертонна. Етнічні конфлікти: історія і типологія. Етноконфлікт в умовах системних змін. Етнічна безпека як структурно-який утворює елемент політичної системи, складова частина національної безпеки. Громадянське суспільство і питання міжетнічних, міжконфесійних відносин. Сприйняття конфлікту як індикатор міжетнічної напруженості. Державні та недержавні системи зняття міжнаціональної напруженості. Вплив геополітичних факторів на характер міжетнічних відносин. Особливості стану етносоціального системи України. Протиріччя міграційних процесів. Психологія учасників. Конфлікт ідентичності.

Тема 13. Соціологія внутрішньополітичних і міждержавних конфліктів. Поняття і сутність міжнародного конфлікту в Конституції України, документах ООН. Вестфальська система світоустрою. Геополітична, гео економічна і геокультурна парадигми. Соціологія Московсько-Шанхайської моделі світопорядку. Соціологія світоустрою, світопорядку і Правил Гри XXI століття. Специфіка, типологія міжнародних конфліктів. Особливості запобігання міжнародних конфліктів. Роль міжнародного права і міжнародних інститутів у вирішенні міждержавних конфліктів. Сутність, поняття і структура внутрішньополітичного конфлікту, його функції. Соціологія динаміки приголосних, незгодних і тих, хто сумнівається. Влада і суспільство. Влада і бізнес. Соціальний спокій та соціальне партнерство Справедливість і несправедливість. Роль громадянського суспільства у зміцненні соціального спокою. Національні проекти як один з механізмів досягнення соціального партнерства. Формування державницької патріотичної ідеології.

Тема 14. Корпоративні конфлікти. Актуальність вивчення корпоративних конфліктів. Сутність, поняття і значення корпоративних конфліктів. Основні підходи до визначення корпоративного конфлікту. Основні риси російських корпоративних конфліктів. Особливості структури корпоративного конфлікту. Існування чотирьох основних груп - учасників корпоративного конфлікту, між якими існують об'єктивні протиріччя: великі акціонери, міноритарні акціонери, директори та менеджери. Теорія стейкхолдерів (їх цілі та інтереси в корпорації). Конфлікти, пов'язані з діями управлінців компаній, що приводять до порушень прав акціонерів. Конфлікти між власниками великих (контрольних) пакетів акцій і міноритарними акціонерами. Джерела корпоративного конфлікту в акціонерних товариствах, де одним із суб'єктів корпоративних відносин є держава. Підстави класифікації корпоративних конфліктів: за способом дозволу – антагоністські і компромісні; в залежності від природи виникнення – організаційні та особистісні; з урахуванням спрямованості впливу - вертикальні і горизонтальні; за ступенем вираженості – відкриті і приховані конфлікти; в залежності від кількості залучених учасників конфлікту.

Тема 15. Технології в соціологічному аналізі та синтезі категорій соціології конфлікту і досягнення компромісу. Мир і безпека в XXI ст. як довіра, співпраця і діалог між людьми і народами. Динаміка аналізу цих категорій. Особливість аналізу джерел інформації, що дозволяють оцінити рівень соціально-економічного розвитку регіонів і країн. Сутність і аналіз кримінологічної ситуації в Україні, можливість прийняття державних рішень для запобігання порогових значень. Макро- і мікро- рівні соціологічного аналізу корупції, формування тіньової економіки. Особливості аналізу міжнаціональних і міжконфесійних відносин. Соціологічний аналіз проблем безпеки, якості життя людини. Роль соціологічної експертизи, її ефективність при підготовці рекомендацій щодо запобігання або врегулювання конфліктів. Сутність методики стадійного аналізу конфліктів. Моніторинг соціальної напруженості. Техніка зняття соціальної напруженості. Значення легітимною та інституційної процедури. Рольова неузгодженість поведінки. Методика

балансування співпраці, матрична координація поведінки. Критерії оцінки ефективності дій із запобігання конфліктам. Математичне моделювання запобігання конфліктам. Конфлікт як складна система. Особливості інституційно-мережевий методології в запобіганні конфліктних ситуацій.

Тема 16. Основи попередження та розв'язання конфлікту. Визначення об'єкта, предмета і цілей конфлікту. Методика прогнозування конфліктних ситуацій. Симптоматика, діагностика, профілактика - найважливіші елементи попередження конфліктних ситуацій. Функції: мотивації регулювання, дозволу, мінімізації. Інструменти аналізу, складання «карт» конфлікту. Відкрите протистояння. Методика визначення стратегії виходу з конфлікту. Роль правових і етнічних норм у вирішенні конфлікту. Характеристика насильницьких і ненасильницьких методів вирішення конфлікту. Критерії вирішення конфлікту. Методика використання інформаційного потенціалу в попередженні та вирішенні конфліктів. Легітимізація конфліктів.

Тема 17. Соціологічний аналіз управління конфліктом. Цілі і стратегії поведінки в ситуації конфлікту – критерії вибору. Два підходи: управління або вирішення конфлікту. Характерні особливості прийняття управлінських рішень. Ситуаційна напруженість управління і тимчасові дезорганізатори поведінки.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: <i>денна</i>					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Актуальність вивчення соціології конфлікту	7	1	0			6
Тема 2. Еволюція наукових знань про природу конфлікту	7	1	0			6
Тема 3. Загальна характеристика сучасного періоду розвитку соціологічної теорії конфлікту	7	1	0			6
Тема 4. Інституціоналізація соціології конфлікту	7	1	1			5
Тема 5. Основні поняття соціології конфлікту	8	2	2			4
Тема 6. Методологія визначення видів конфлікту	8	2	2			4
Тема 7. Методологія і методи дослідження соціального конфлікту	8	2	2			4
Тема 8. Детермінанти руху і саморуху конфлікту	7	2	1			4
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за модуль	61	14	8			39
Модуль 2						

Тема 9. Соціокультурне середовище конфлікту	8	2	2			4
Тема 10. Особливості соціокультурних конфліктів	8	2	2			4
Тема 11. Соціально-економічні конфлікти	8	2	2			4
Тема 12. Особливості міжетнічних конфліктів	8	2	2			4
Тема 13. Соціологія внутрішньополітичних і міждержавних конфліктів	8	2	2			4
Тема 14. Корпоративні конфлікти	8	2	2			4
Тема 15. Технології в соціологічному аналізі та синтезі категорій соціології конфлікту і досягнення компромісу	8	2	2			4
Тема 16. Основи попередження та розв'язання конфлікту	8	2	2			4
Тема 17. Соціологічний аналіз управління конфліктом	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за модуль	74	20	18			36
Разом	135	34	26			75

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Актуальність вивчення соціології конфлікту	7	0	0			7
Тема 2. Еволюція наукових знань про природу конфлікту	7	0	0			7
Тема 3. Загальна характеристика сучасного періоду розвитку соціологічної теорії конфлікту	7	0	0			7
Тема 4. Інституціоналізація соціології конфлікту	7	0	0			7
Тема 5. Основні поняття соціології конфлікту	8	0	0			8
Тема 6. Методологія визначення видів конфлікту	8	1	0			7
Тема 7. Методологія і методи дослідження соціального конфлікту	8	1	0			7
Тема 8. Детермінанти руху і саморуху конфлікту	7	0	0			7
Модульна контрольна робота	2	0	0			2
Разом за модуль	61	2	0			59
Модуль 2						
Тема 9. Соціокультурне середовище конфлікту	8	0	0			8

Тема 10. Особливості соціокультурних конфліктів	8	1	1			6
Тема 11. Соціально-економічні конфлікти	8	1	1			6
Тема 12. Особливості міжетнічних конфліктів	8	1	1			6
Тема 13. Соціологія внутрішньополітичних і міждержавних конфліктів	8	1	1			6
Тема 14. Корпоративні конфлікти	8	1	1			6
Тема 15. Технології в соціологічному аналізі та синтезі категорій соціології конфлікту і досягнення компромісу	8	1	1			6
Тема 16. Основи попередження та розв'язання конфлікту	8	1	1			6
Тема 17. Соціологічний аналіз управління конфліктом	8	1	1			6
Модульна контрольна робота	2	0	0			2
Разом за модуль	74	8	8			58
Разом	135	10	8			117

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Актуальність вивчення соціології конфлікту	0	0
2.	Еволюція наукових знань про природу конфлікту	0	0
3.	Загальна характеристика сучасного періоду розвитку соціологічної теорії конфлікту	0	0
4.	Інституціоналізація соціології конфлікту	1	0
5.	Основні поняття соціології конфлікту	2	0
6.	Методологія визначення видів конфлікту	2	0
7.	Методологія і методи дослідження соціального конфлікту	2	0
8.	Детермінанти руху і саморуху конфлікту	1	0
9.	Соціокультурне середовище конфлікту	2	0
10.	Особливості соціокультурних конфліктів	2	1
11.	Соціально-економічні конфлікти	2	1
12.	Особливості міжетнічних конфліктів	2	1
13.	Соціологія внутрішньополітичних і міждержавних конфліктів	2	1
14.	Корпоративні конфлікти	2	1
15.	Технології в соціологічному аналізі та синтезі категорій соціології конфлікту і досягнення компромісу	2	1
16.	Основи попередження та розв'язання конфлікту	2	1
17.	Соціологічний аналіз управління конфліктом	2	1
	Разом	26	8

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Актуальність вивчення соціології конфлікту	6	7
2.	Еволюція наукових знань про природу конфлікту	6	7
3.	Загальна характеристика сучасного періоду розвитку соціологічної теорії конфлікту	6	7
4.	Інституціоналізація соціології конфлікту	5	7
5.	Основні поняття соціології конфлікту	4	8
6.	Методологія визначення видів конфлікту	4	7
7.	Методологія і методи дослідження соціального конфлікту	4	7
8.	Детермінанти руху і саморуху конфлікту	4	7
	Модульна контрольна робота	0	2
9.	Соціокультурне середовище конфлікту	4	8
10.	Особливості соціокультурних конфліктів	4	6
11.	Соціально-економічні конфлікти	4	6
12.	Особливості міжетнічних конфліктів	4	6
13.	Соціологія внутрішньополітичних і міждержавних конфліктів	4	6
14.	Корпоративні конфлікти	4	6
15.	Технології в соціологічному аналізі та синтезі категорій соціології конфлікту і досягнення компромісу	4	6
16.	Основи попередження та розв'язання конфлікту	4	6
17.	Соціологічний аналіз управління конфліктом	4	6
	Модульна контрольна робота	0	2
	Разом	75	117

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі

іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 407 с.
2. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 315 с.
3. Жаворонкова Г.В., Скібіцький О.М., Сівашенко Т.В., Туз О.І. Управління конфліктами: текст лекцій: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2018. 170 с.
4. Козубовський Р.В. Соціологія конфлікту: методичні рекомендації до курсу. Ужгород: УжНУ, 2022. 50 с.
5. Конфліктологія: підручник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. / Л.М.Герасіна, М.І.Панов, Н.П.Осіпова та ін.; За ред. Л.М.Герасіної та М.І.Панова. Харків: Право, 2002. 256 с.
6. Конфліктологія: навчальний посібник /за ред. Г.В.Гребенькова. Львів: Магнолія, 2011. 229 с.
7. Лефтеров В.О., Ігнат'єва І.І., Цуркан О.В. Соціологія конфлікту: навчально-методичний посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Фенікс, 2019. 34 с.
8. Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
9. Матвійчук Т.Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник. Львів: Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с.
10. Орос О.Б. Соціологія: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2021. 45 с.
11. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів спеціальності 054 «Соціологія». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 22 с.
12. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навчальний посібник. Ужгород: Говерла, 2020. 360
13. Пірен М.І. Конфліктологія: підручник. Київ: МАУП, 2003. 360 с.
14. Пірен М.І. Конфлікти в системі політико-управлінської діяльності: навчальний посібник. Київ: Нац. акад. держ. управл. при Президентові України. 2003. 238 с.
15. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 168 с.

Допоміжна література

1. Ануфрієва Н.М. Психологія конфлікту: навчальний посібник. Київ: Інститут післядипломної освіти КНУ, 2005. 101 с.
2. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: Теорія і сучасна практика: навчальний посібник. Київ: Професіонал, 2006. 416 с.

3. Гірник А.М. Основи конфліктології: навчальний посібник для студ. ВНЗ. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.
4. Конфліктологія: навчальний посібник для вищ. військ. навч. закл. / За ред. М.П.Гетьманчука, П.П.Ткачука. Львів: ЛІСВ, 2007. 327 с.
5. Лукашевич М., Туленков М., Яковенко Ю. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: підручник. Київ: Каравела, 2017. 544 с.
6. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: навчальний посібник. Київ: МАУП, 2004. 464 с.
7. Орлянський В.С. Конфліктологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 160 с.
8. Пилипенко В.Є., Вишняк О.І., Куценко та ін. Спеціальні та галузеві соціології: навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2003. 304 с.
9. Пірен М.І. Конфліктологія. Київ: МАУП, 2007. 360 с.
10. Русинка І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 332 с.
11. Сірий Є.В., Нахабич М.А. Дослідження соціальної напруженості в Україні: засадничі аспекти та розробка інструментарію (за результатами фундаментального дослідження). Київ: ЦОП «Глобус», 2018. 182 с.
12. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2004. 480 с.
13. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М.Пічі [Ю.Ф.Пачковський, О.І.Пташник-Середюк, С.А.Шудло та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 658 с.
14. Управління конфліктами: текст лекцій: навчальний посібник / Г.В.Жаворонкова, О.М.Скібіцький, Т.В.Сівашенко, О. І.Туз. Київ: Кондор, 2018. 170 с